

عضو هیأت‌مدیره انجمن حمایت از حقوق کودکان

خشونت‌هایی که روح کودک کار را می‌خراشد

نادرست از کودک کار در کشور معتقد است که بعضاً هر مسئولی بنابر سلیقه خود در هر دوره‌ای تلاش کرده به شکلی مشکلات را حل کند. به گونه‌ای که وجه اشتراک تمام دیدگاه‌ها این است که کودکان به شکل فیزیکی از سر چهارراه و خیابان‌ها پاک شوند و یا به قول خودشان باید کودک کار را از میلمان شهری حذف کرد. در ادامه گفت‌وگوی اختصاصی «آتی‌نو» با پژوهش، عضو هیأت‌مدیره انجمن حمایت از حقوق کودکان را می‌خوانید.

در اردوی فارغ‌التحصیلی در که متوجه جای جنگ‌هایی روی پیشانی یکی از کودکان کار شدیم، انگار در حین تعرض تلاش می‌کرده از خودش دفاع کند. این کودک همیشه می‌گفت که دوست ندارد کار کند. بعد از چندین سال او با ورود به بزرگسالی، در بزرگراه با اتکا به قمه موبایل افراد را سرقت می‌کرد و محکوم به اعدام شد که با تلاش‌های جدی فعالان حوزه کودک حکم اعدام در دیوان عالی کشور لغو شد.

فعالیتی که کودک‌ا از سر اجبار برای تأمین مخارج زندگی انجام می‌دهند تنها به سلامت کودک لطمه‌وارد می‌کند بلکه با شرایط بعضی از افراد که می‌گویند ما هم در دوران بچگی در مزرعه پدرمان کار می‌کردیم بسیار متفاوت است. زمانی رئیس‌جمهور برزیل اعلام کرد که من در بچگی کار می‌کردم، اما سؤال اینجاست چند کودک کار فرصت رئیس‌جمهور شدن دارند؟

راهکارهای حل مسئله کار کودک در کشور چیست؟
تنها آب و نان پنداشتن مشکل کودکان کار دیدگاهی اشتباه است و باید حذف شود. گام اول حل مسئله شناسایی دقیق تمام کودکان کار و خانواده‌های آن‌هاست. پس از آن باید برای همه آن‌ها پرونده مددکاری ایجاد شود. بیشتر این کودکان به خاطر تنگناهای معیشتی خانواده و فقر به کار کردن مجبور می‌شوند. بنابراین لازم‌ه‌اصلی توانمندسازی این کودکان و خانواده‌های‌شان اصلاح ساختار اقتصادی کشور است. تا وقتی اصلاحات در زمینه اقتصادی و آموزش و پرورش کشور صورت نگیرد، هر روز طبق این ساختارهای نادرست کودک کار در حال بازتولید است. متأسفانه آموزش و پرورش متناسب با نیاز آموزشی کودکان که بتواند فارغ‌التحصیلان از مدرسه به یادانشگاه راه دانشی تجهیز کند که به پشتوانه آن کودکان بتوانند زندگی‌شان را تأمین کنند، در کشور ما وجود ندارد. وقتی کودکان مادر سیستمی آموزش می‌بینند که نیاز آموزشی آن‌ها را تأمین نمی‌کند احتمال ترک تحصیل افزایش پیدا می‌کند. با توجه به اینکه بخشی از کودکان در کشور ما از اتباع خارجی هستند، اصلاح و تغییر در سیاست‌های مهاجرتی نیز بسیار احساس می‌شود.

به نظر می‌رسد قبل از ورود کودکان خارجی به کشور کار آن‌ها تعریف شده و آماده است. بعضاً اگر کودکی به کشور خود بازگردانده شود با پرداخت مبلغی به قاچاقچیان در مرزهای دیگر دوباره به کشور بازگردانده می‌شود. باید با قاچاقچیان و فساد در این زمینه برخورد جدی شود. اگر بتوانیم سیاست‌های مهاجرتی روشنی در این زمینه اتخاذ کنیم و تعاریف پناهنده، مهاجر و کودک پناهنده مشخص شود از بسیاری از مشکلات کشور در

و در سن ۲۴ سالگی به استخدام پلیس در می‌آید. بنابراین این فرد تلاش می‌کند خود را با شرایط مورد نیاز بزرگسالی تطبیق دهد. و یا مثلاً در کشور کامبوج در دبیرستان‌ها کلاس حرفه‌آموزی از سوی سازمان‌های بین‌المللی بر گزار می‌شود. حرفه‌آموزی کودکان را آماده می‌کند که پس از فارغ‌التحصیلی به حرفه‌ای مجهز باشند که به اتکای آن بتوانند بخشی از هزینه‌های زندگی‌شان را تأمین کنند. اما در کشور ما دو برابر در سن کودکی به اجبار وارد یک دنیای اقتصادی می‌شوند که اولین عارضه آن از بین رفتن بُعد عاطفی شخصیت کودکان است؛ چرا که در فضای بازار تنها سود و زیان حرف اول را می‌زند و روابط بین افراد را تعریف می‌کند.

کودکان کار در معرض چه آسیب‌هایی قرار دارند؟
طبق نتایج کار آموزشی با این کودکان از سال ۱۳۸۰ به مشکل اساسی این کودکان در خصوص نبود بستر لازم برای ابراز وجود آن‌هایی بر دیم. کودکی که در کارگاه‌ها زمان حمل جعبه‌های سنگین بلبرینگ مرد خطاب می‌شود و با این ادبیات تشویق می‌شود، در ادامه تلاش دارد که جعبه‌های سنگین‌تر را حمل کند. شاید از این طریق وجود او بیشتر به رسمیت شناخته شود. حاصل این کژروی آن است که امروز کودک مددجوی هشت‌ساله با آسیب دیسک کمر داریم. حس دیده‌شدن و ابراز وجود گاه کودکان را به سرکشی و نافرمانی وادار می‌کند که شاید از این طریق اطرافیان آن‌ها را ببینند. مشکل بعدی این کودکان، غفلت و به فراموشی سپرده شدن است. همین که والدین، آن‌ها را از پایین‌ترین مناطق شهری به مناطق مرفه بالای شهر برای کار خیابانی گسیل می‌کنند، نشان از غفلت جدی نزدیکان از آسیب‌های محتمل بر سر راه آن‌هاست. عدم امنیت یکی دیگر از مشکلات پیش روی این کودکان است. طبق قانون، شکایت کودک زیر ۱۸ سال به رسمیت شناخته نمی‌شود. وقتی که زمینه شکایت قضایی وجود ندارد، عملاً هر نوع تعرضی ممکن است به بچه وارد شود و او نتواند آن را مطرح کند.

مسکن نیز یکی از مشکلات این کودکان است. برخی از آن‌ها که با خانواده در یک خانه زندگی می‌کنند مشکلاتی دارند. عده‌ای دیگر که در منازل با اتاق‌های ۴ تا ۱۲ نفره با دیگر کودکان کار زندگی می‌کنند، در این شکل از زندگی گروهی با مشکلات و آسیب‌های عجیب و غریبی دست و پنجه نرم می‌کنند. نگاه ترحم‌آمیز و تحقیرآمیز نیز یکی دیگر از مشکلات پیش روی این کودکان است که عامل جدی بازدارنده در مسیر رشد و شکوفایی آن‌هاست. آموزش‌های در یافتی از سوی خانواده نیز آسیب‌زننده

می‌شود. زمانی که برای اجرای آن بودجه‌ای در نظر نمی‌گیرند چه فایده‌ای دارد؟ حل مسئله کودک کار نیازمند این است که ردیف بودجه‌ای برای آن تعیین شود. وقتی ردیفی مشخص نمی‌شود یعنی اینکه اراده‌ای برای پاسخگویی به نیاز کودک کار در هیچ زمینه‌ای از جمله اقتصادی، بهداشت و درمان و آموزش وجود ندارد. به عنوان مثال، با وجود تأکید سیاست‌گذاران بر آموزش و تحصیل کودکان، بعضی از کودکان ایرانی حتی برای تأمین مخارج اولیه زندگی خود شب‌ها به عنوان نیروی خدمات در بیمارستان‌ها کار می‌کنند و روزها ز خستگی سر کلاس درس به خواب می‌روند. بنابراین منظور از کار کودک تنها کار کودکان در خیابان‌ها و یا کارگاه‌ها نیست. اگر چه متأسفانه زباله گردی که جزو بدترین اشکال کار کودکان است و به شدت باید از آن جلوگیری شود این روزها خیلی رواج پیدا کرده است. وزارت بهداشت به سمن‌ها می‌گوید اگر هزینه درمان این کودکان را تأمین می‌کنید در بیمارستان‌ها به صورت رایگان پذیرش می‌شوند. در حالی که در قانون، درمان و بهداشت این کودکان پیش‌بینی شده و می‌توان حداقل بیمارستان‌هایی را برای ارائه خدمات درمانی به این کودکان مشخص کرد.

تجارب کشورهای دیگر در مدیریت و حل مسئله کار کودکان چیست؟

برزیل موفق‌ترین کشور در زمینه کار کودک است. در دهه ۶۰ میلادی (دهه ۴۰هـ) به اندازه‌ای معضل کودکان کار در این کشور بالا گرفت که فکر می‌کردند اگر کودکان را بکشند مشکل حل می‌شود! در آن زمان نزدیک ۳۰۰ واندی کودک را کشتند. اگر چه گفته شد که پلیس این کار را نکرده، اما منابع تحقیقاتی نشان داد که پلیس در جریان کشتار بوده است. پس از انتشار خبر کشتار برزیل در سطح جهان، توجه جهانی برای رسیدگی به وضعیت

مهین داوری
روشنفکر

حقوق داخلی و بین‌الملل چه تعریفی از سن کودک کار ارائه می‌دهند؟

سن کودکی در پیمان نامه حقوق کودک صفر تا ۱۸ سال است، اما در نظام حقوقی ایران، قانون‌گذار تعریف جامع و مانعی از سن کودکی ارائه نکرده است. به طوری که تعریف کودک در قانون کار با قانون مدنی و قانون مجازات اسلامی در تمایز است. با وجود این آشفتگی، قانون‌گذار در بسیاری موارد از جمله قانون حمایت از اطفال و نوجوانان تمام حمایت‌های قانونی را به کلیه اشخاص زیر ۱۸ سال تعمیم داده است. هر فعالیتی که به رشد و سلامت

اگر قرار است در رابطه با کودکان کاری انجام شود، گام اول اجرای قوانین موجود است. قانونی که بودجه برای آن در نظر نمی‌گیرند یعنی بی‌قانونی. قانون برای تسهیل زندگی انسان‌ها وضع می‌شود. زمانی که برای اجرای آن بودجه‌ای در نظر نمی‌گیرند چه فایده‌ای دارد؟

کودک لطمه وارد کند، باعث شود که کودک از تحصیل و تمام موقعیت‌های زمینه‌ساز شکوفایی استعدادهای دوران کودکی محروم بماند و به اجبار برای تأمین مایحتاج زندگی به کار متماثل شود به معنای کار کودک است.

آمارهای رسمی و غیررسمی جمعیت کودکان کار را در کشور چه تعداد گزارش می‌کنند؟

هیچ‌گونه آمار رسمی قابل اتکا و برآمده از یک سرشماری دقیق از تعداد کودکان کار در کشور در دسترس نیست. سال ۱۳۷۶ از وجود ۷۰۰ کودک کار در تهران خبر دادند. در برنامه ششم توسعه مسئله کودکان کار گنجانده شده بود. در این برنامه کاهش ۲۵ درصدی تعداد کودکان کار پیش‌بینی شد، در حالی که حتی در این برنامه تعداد کودکان کار معلوم نشد و مهم‌تر اینکه ردیف بودجه‌ای که بتوان با بهره‌مندی از آن مشکل کودکان کار را کاهش داد در آن مشخص نشد. مرکز آمار تعداد کودکان کار را ۴۹۹ هزار کودک اعلام می‌کند و آمارهای غیررسمی از وجود ۳ تا ۷ میلیون تعداد کودک کار در کشور خبر می‌دهند.

به کارگماری کودکان زیر سن قانونی خلاف پیمان‌نامه حقوق کودک و ماده (۷۹) قانون کار است. به نظر شما آیا مواد قانونی در حمایت از حقوق کودکان در کشور ما اجماعی‌شوند؟

در برنامه ششم توسعه در ماده (۸۰) کاهش تعداد کودکان کار پیش‌بینی شده بود. قانون حمایت از اطفال و نوجوانان بعد از ۱۰ سال خاک‌خوری در مجلس و دوره‌های مختلف بالاخره در سال ۱۳۹۹ تصویب شد. طبق این قانون استثمار اقتصادی کودکان ممنوع است و نباید به کار آسیب‌زننده به ابعاد مختلف سلامت جسم و روان آن‌ها گمارده شوند. اما در شرایط کنونی شاهد رشد روزافزون کودکان کار در مشاغل خطر و آسیب‌زا هستیم.

هر ساله در مناسبت‌های خاص و نوروز، اجرای طرح‌هایی با محوریت ساماندهی و توانمندسازی کودکان کار رونمایی می‌شود، با این وصف حل نشدن مسئله کار کودک در کشور ناشی از چیست؟

اگر قرار است در رابطه با کودکان کاری انجام شود، گام اول اجرای قوانین موجود است. قانونی که بودجه برای آن در نظر نمی‌گیرند یعنی بی‌قانونی. قانون برای تسهیل زندگی انسان‌ها وضع

یادداشت جمع‌آوری کودکان کار و روح مددکاری

شعار امسال روز جهانی مبارزه با کار کودک «عدالت اجتماعی برای همه، چگونه به کار کودک پایان بدهیم» است. آمارهای جهانی نشان می‌دهد که حدود ۱۶۰ میلیون کودک کار در دنیا وجود دارد. یعنی یک کودک به ازای هر ۱۰ کودک در دنیا کودک کار است. پرسش اینجاست که آیا تعداد کودکان کار در سال‌های اخیر در دنیا افزایش یافته است؟ قبلاً آمارها از حدود ۲۵۰ میلیون نفر خبر می‌دادند. پس از مدتی این رقم کاهش پیدا کرد و پس از فراگیری کرونا و افزایش مشکلات اقتصادی آمار کودکان کار دوباره روندی افزایشی در پیش گرفته است. هر چند بعد از قدرت گرفتن طالبان حضور کودکان کار افغانستانی در کشورمان بیشتر شده، اما جمع‌آوری این کودکان اخلاقی و انسانی نیست و با روح مددکاری اجتماعی هم‌خوانی ندارد.

به نظر می‌رسد اینکه گفته شود بیشترین آمار کودکان کار در کشور اتباع بیگانه هستند فرافکنی است. در حالی که بخش عمده کودکان کار ایرانی هستند که به دلیل معیشت و خرد هفرهنگ حاکم بر خانواده ناچار به کار در مشاغل مانند کشاورزی، دامداری و کارگاه‌های زیرزمینی می‌شوند. در واقع نباید این جمعیت را در کودکان کار خیابانی و کلانشهرهایی مانند تهران خلاصه کرد، زیرا بسیاری از آن‌ها در محل‌هایی کار می‌کنند که به آسانی قابل دسترس نیستند. یکی از مشکلاتی که در این حوزه با آن روبه‌رو هستیم این است که آمار مشخصی از کودکان کار کشور در دست نیست و اعداد مختلفی در خصوص جمعیت کودکان کار مطرح است که حتی در این خصوص نمی‌توان گمانه‌زنی کرد. اما با توجه به شرایط اقتصادی جمعیت کودکان کار روند روبه‌رشدی دارد و می‌توان گفت حضور آن‌ها در شهرها مشهودتر از گذشته شده است.

مسئله دیگری که با آن روبه‌رو هستیم این نکته است؛ برخی خانواده‌ها با کار کودک کنار آمده‌اند و به نوعی می‌توان گفت در این حوزه شاهد نوعی عادی‌سازی هستیم که پیامدهای جبران‌ناپذیر متعدد و بی‌شماری برای کودکان و جامعه به دنبال دارد. در قدم اول نباید فراموش کرد که کودکان کار و خیابان به دلیل اینکه بیم تحقیر آن‌ها در جامعه بیشتر است، خود را با دیگران مقایسه می‌کنند و این شرایط حس انتقام را در آن‌ها ایجاد می‌کند. همچنین این خطر وجود دارد که به بیماری‌های مختلفی مبتلا شوند یا از سوء تغذیه رنج ببرند. این کودکان به دلیل قرار گرفتن در شرایط ناآگاهانه، از حقوق کافی برخوردار نبوده و مورد بهره‌کشی و استثمار واقع می‌شوند و بسیاری از انواع خشونت‌ها را تجربه می‌کنند. کودکی که زباله گردی می‌کند یا مجبور به تکی‌گری و اشکال دیگر کار کودک می‌شوند دوران کودکی را به درستی طی نمی‌کنند، از بسیاری از حقوق تحصیلی، آموزشی، اوقات فراغت، خانواده ایمن و قابل اتکا محروم هستند و این محرومیت‌ها قطعاً برای آن‌ها تبعاتی به دنبال خواهد داشت.

بنابراین به‌خاطر در معرض تجربه انواع خشونت‌ها بودن احتمال گرایش به آسیب‌های اجتماعی را در این کودکان تقویت می‌کند. حتی ممکن است از آن‌ها برای فروش و توزیع مواد مخدر یا سایر جرائم استفاده کنند. مجموعه مسائل و پیامدهای افزایش روزافزون کودکان کار لازم است که برای شناسایی و حل این مسئله در کشور تدبیر جدی و عاجلی اندیشیده شود.

